

Zadeva C-289/19**Povzetek predloga za sprejetje predhodne odločbe v skladu s členom 98(1)
Poslovnika Sodišča****Datum vložitve:**

9. april 2019

Predložitveno sodišče:

Gerechtshof Den Haag (Nizozemska)

Datum predložitvene odločbe:

2. april 2019

Pritožnica:

Dexia Nederland BV

Nasprotna stranka v postopku s pritožbo:

Z

Predmet postopka v glavni stvari

Predmet postopka v glavni stvari sta dve pogodbi o lizingu z nakupom delnic, ki sta ju sklenili oseba Z, ki je potrošnica, in pravna prednica družbe Dexia Nederland BV (v nadaljevanju: Dexia), ki je banka. Pri tem je sporno, kakšen znesek lahko zahteva Dexia po predčasni odpovedi pogodb o lizingu. Zlasti je treba pojasniti, katera ureditev velja za izvajanje pogodbe o lizingu z nakupom delnic, potem ko je bil zadevni pogodbeni pogoj razglašen za nepošten.

Predmet in pravna podlaga predloga za sprejetje predhodne odločbe

Predmet tega predloga za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU je vprašanje, ali se lahko uporabnik pogoja, ki je bil (s strani nacionalnega sodišča) razglašen za nepošten v smislu Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah, sklicuje na dispozitivno zakonsko določbo, če je pogoj, ki je bil razglašen za nepošten, za potrošnika bolj ugoden kot dispozitivna določba nacionalnega prava.

Vprašanja za predhodno odločanje

1. Ali lahko uporabnik nepoštenega pogoja, ki je bil razglašen za ničnega in ki je določal plačilo odškodnine za primer, da potrošnik ne izpolni svojih obveznosti, zahteva odškodnino, ki jo v okviru dispozitivnega prava določa zakon?
2. Ali je za odgovor na to vprašanje pomembno, ali je odškodnina, ki se lahko zahteva na podlagi zakonske odškodninske ureditve, enaka odškodnini, ki jo je določal pogoj, ki je bil razglašen za ničen, oziroma nižja ali višja od nje?

Navedene določbe prava Unije

Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (v nadaljevanju: Direktiva 93/13/EGS)

Navedene nacionalne določbe

Členi 6:101, 6:233 in 6:277 Burgerlijk Wetboek (civilni zakonik, v nadaljevanju: BW)

Člen 7A:1576e(2) Oud Burgerlijk Wetboek (nekdanji civilni zakonik, v nadaljevanju: BW, stara različica)

Kratka predstavitev dejanskega stanja in postopka v glavni stvari

- 1 Predmet tega postopka so pogodbe o lizingu z nakupom delnic, v okviru katerih so se opravljale naložbe s posojenim denarjem in ki so se v poznih devetdesetih letih prejšnjega stoletja in v začetku tega stoletja na Nizozemskem v velikem obsegu ponujale potrošnikom. Bistvo tega produkta je bilo, da si je lizingojemalec (praviloma potrošnik) za neko obdobje sposodil denar od banke (v nadaljevanju: glavnica), s katerim je banka za njegov račun in v njegovo korist pridobila delnice. Lastninsko pravico na delnicah je imela do popolnega vračila posojila banka, lizingojemalec pa je bil upravičen do morebitne dividende. Lizingojemalec je med trajanjem pogodbe plačeval mesečne obresti na posojeni znesek, v nekaterih primerih pa tudi odplačala glavnice (v nadaljevanju: mesečni obrok). Ob izteku pogodbe so se delnice odsvojile in je lizingojemalec po odbitku neplačane glavnice in morebitnih še dolgovanih mesečnih obrokov prejel dobiček iz delnic. Ker so se naložbe opravljale s posojenim denarjem, se je s sorazmerno nizkim „vložkom“ (obrestmi in morebitnimi odplačili glavnice) pridobil sorazmerno obsežen delniški portfelj. Poleg tega so se v številnih primerih med trajanjem pogodbe plačevale samo obresti in je bilo treba glavnico plačati šele ob izteku pogodbe o lizingu z nakupom delnic. Z nizkim vložkom je bilo mogoče ustvariti sorazmerno visok pozitiven, pa tudi visok negativen donos, gre za tako imenovani učinek vzvoda (*leverage*). Ta lizingški produkt z nakupom delnic na Nizozemskem ni bil privlačen samo zaradi rastočega delniškega trga, ampak tudi zaradi davčnih

ugodnosti: obresti, ki so se plačevale mesečno, je bilo mogoče v napovedi za odmero dohodnine uveljavljati kot davčno olajšavo, medtem ko kapitalski dobiček delnic ni bil obdavčen. Ko se je gospodarstvo v začetku tega stoletja začelo ohlajati, je bila ukinjena davčna olajšava za obresti in se je delniški trg zlomil, se je izkazalo, da so bile pogodbe o lizingu z nakupom delnic zelo tvegane. V številnih primerih so privedle do preostalega dolga, saj prodajna cena delnic ni zadostovala za poplačilo posojila.

- 2 V obravnavani zadevi je oseba Z 17. marca 2000 sklenila dve taki pogodbi o lizingu z nakupom delnic z ročnostjo 120 mesecev. Druga pogodbená stranka je bila pravna prednica družbe Dexia. Dogovorjeni skupni znesek lizinga je za vsako pogodbo znašal 49.507,66 EUR (kupnina (glavnica) v višini 22.102,06 EUR in skupni znesek obresti, ki ga je treba plačati, v višini 27.405,60 EUR). Določeno je bilo, da se za pogodbi uporabljajo „posebni pogoji za lizing z nakupom delnic za produkt Legio-Lease“ (v nadaljevanju: posebni pogoji).
- 3 Oseba Z je bila v skladu s pogodbama o lizingu z nakupom delnic dolžna za vsako pogodbo v prvih 36 mesecih mesečno plačevati obresti v višini 503,28 NLG (228,38 EUR) in v naslednjih 84 mesecih v višini 12,4 % kupnine (glavnice) na leto, ob vključitvi morebitnega odbitka zaradi povprečnega povečanja vrednosti delniškega paketa. Glavnico bi morala odplačati ob izteku dogovorjenega trajanja pogodbe (120 mesecev). Oseba Z je za obe pogodbi skupaj plačala mesečne obroke v skupnem znesku 33.911,69 EUR. Po odbitku dividende, ki jo je prejela za delnice, to pomeni „neto vložek“ v višini 25.725,37 EUR za obe pogodbi.
- 4 Dexia je leta 2006 zaradi zaostanka pri plačilu predčasno odpovedala pogodbi o lizingu z nakupom delnic, ki ju je sklenila z osebo Z. Za namene vprašanj za predhodno odločanje je mogoče to odpoved na podlagi nacionalnega prava obravnavati enako kot razvezo pogodbe. Dexia je pripravila končna obračuna za pogodbi o lizingu z nakupom delnic.

Pri tem obračunu je uporabila člena 6 in 15 posebnih pogojev. Ta sta določala:

„6. Če (a) lizingojemalec po pisnem opominu ostane v zamudi s plačilom enega ali več mesečnih obrokov ali izpolnitvijo druge obveznosti iz te pogodbe ali druge pogodbe o lizingu, ki je podobna tej pogodbi, ali (b) lizingojemalec zahteva odlog plačila ali je razglašen za plačilno nesposobnega, ima banka pravico takoj odpovedati to pogodbo in vse druge podobne pogodbe o lizingu in zahtevati skupni neplačani preostanek dogovorjenega skupnega zneska lizinga oziroma lizingov iz vseh veljavnih pogodb o lizingu, ki so podobne tej pogodbi, ter na borzi ali na drug način prodati vrednostne papirje na dan, ki ga določi banka. Banka bo odbila dobiček iz te prodaje od zneska, ki ji ga dolguje lizingojemalec. Nato bo banka lizingojemalcu izplačala morebitno dobroimetje.“

„15. [...] Zahtevki lizingojemalca v primeru razveze pogodbe sestoji iz zneska v višini prodajne vrednosti vrednostnih papirjev ob razvezi, od katerega se odšteje znesek v višini sedanje vrednosti neplačanega preostanka dogovorjenega

skupnega zneska lizinga. Sedanja vrednost se izračuna v skladu z določbo iz člena 7A:1576e(2) BW.“

5 Člen 7A:1576e(1) in (2) BW, stara različica, je določal:

„1. Stranka ima vedno pravico predčasno plačati enega ali več naslednjih obrokov kupnine (glavnice).

2. Če z enkratnim plačilom predčasno odplača celoten znesek, ki ga še dolguje, ima pravico, da se ji za vsak obrok, ki je bil pri tem plačan predčasno, prizna odbitek v višini pet odstotkov na leto.“

6 Lizingojemalec je v skladu s tema končnima obračunoma dolgoval sedanjo vrednost (izračunano na podlagi člena 7A:1576e(2) BW ob upoštevanju odbitka 5 % na leto) preostalega zneska dogovorjene glavnice po odbitku prodajne vrednosti delnic (člen 15 posebnih pogojev) in še sedanjo vrednost neplačanih mesečnih obrokov na podlagi člena 6 posebnih pogojev. V skladu z izračunom družbe Dexia z dne 3. oktobra 2006 ji je oseba Z v zvezi z neplačanimi mesečnimi obroki za vsako pogodbo dolgovala znesek v višini 8607,22 EUR. Iz končnih obračunov, ki ju je pripravila Dexia, sta izhajali obveznosti (v nadaljevanju: preostali dolg) osebe Z v višini 7682,36 EUR in 8107,17 EUR. Ta zneska sta bila v bistvu sestavljena iz preostale glavnice in preostalih 41 mesečnih obrokov, po odbitku prodajne vrednosti delnic.

7 Hoge Raad (najvišje redno sodišče na Nizozemskem) je odločilo, da je bila Dexia kot posebno specializirana ponudnica finančnih storitev dolžna primerno upoštevati interese lizingojemalca v okviru tega tveganega in kompleksnega produkta z izrecnim opozorilom, da je v primeru predčasne odpovedi pogodbe z njim povezano tveganje za obstoj preostalega dolga (opozorilna dolžnost). Poleg tega je Hoge Raad (vrhovno sodišče) odločilo, da bi morala Dexia preveriti dohodkovni in premoženjski položaj lizingojemalca, da bi se prepričala, ali je razpolagal z zadostnimi finančnimi rezervami, da bi lahko upravičeno pričakovala, da bo izpolnil svoje obveznosti plačila po pogodbi (dolžnost preverjanja). Če je Dexia kršila svoji dolžnosti opozarjanja in preverjanja, je v skladu z ustaljeno sodno prakso dolžna plačati odškodnino, vendar je ta v skladu s členom 6:101 BW (lastna krivda) omejena na dve tretjini preostalega dolga. Torej lizingojemalec po pobotu preostalega dolga z odškodnino še naprej dolguje tretjino preostalega dolga. Če pa je bil finančni položaj lizingojemalca tak, da finančne obveznosti iz pogodbe o lizingu z nakupom delnic zanj pomenijo nesprejemljivo finančno breme, je Dexia, če je kršila obe dolžnosti skrbnega ravnanja, poleg dveh tretjin preostalega dolga dolžna kot škodo povrniti tudi dve tretjini plačanih obresti in morebitnih odplačil glavnice (mesečni obroki, ki so bili že plačani).

8 Dexia je v obravnavanem postopku najprej predlagala plačilo tretjine preostalega dolga, izkazanega v končnih obračunih (po njenih navedbah 1948,43 EUR in 2702,12 EUR), skupaj s stroški izvensodne izterjave v višini 700 EUR.

- 9 Med postopkom je Dexia priznala, da je bil finančni položaj osebe Z tak, da je nosila nesprejemljivo finančno breme, in da ji je bila zato tej osebi dolžna plačati odškodnino. Odškodnino, ki bi jo morala plačati, sta po njenem mnenju sestavljali dve tretjini že plačanih mesečnih obrokov, po pobotu z dividendo, in dve tretjini preostalega dolga, pri čemer naj bi preostali dolg v skladu s členom 6 posebnih pogojev med drugim sestavljala sedanja vrednost 41 preostalih obrokov. Vendar je Dexia zavzela stališče, da je upravičena še do tretjine še neplačanih obrokov. Te zneske je odbila od svojega dolga osebi Z. Nazadnje je zavzela stališče, da je osebi Z dolgovala 6844,95 EUR za prvo in 5731,82 EUR za drugo pogodbo.
- 10 Kantonrechter (sodnik posameznik na okrajnem sodišču) je s sodbo z dne 21. maja 2013 družbi Dexia naložil, da osebi Z plača znesek v višini 18.804,60 EUR. Rzsodil je, da se preostali obroki, ki jih je zahtevala družba Dexia (preračunani v sedanjo vrednost), ne smejo upoštevati in se zato tudi ne odštejejo od zneska, ki ga mora plačati osebi Z.
- 11 Dexia je zoper to sodbo vložila pritožbo. Oseba Z je navedla, da člen 6 posebnih pogojev, na katerega se sklicuje Dexia v zvezi s plačilom preostalih obrokov (preračunanih v sedanjo vrednost), vsebuje plačilo kazenskih obresti in ga je treba šteti za nepošten pogoj v smislu Direktive 93/13/EGS.
- 12 Gerechtshof (višje sodišče) je 29. novembra 2016 prekinilo postopek do odločitve Hoge Raad (vrhovno sodišče) v nacionalnem postopku predhodnega odločanja, katerega predmet je bilo med drugim vprašanje, ali je treba člena 6 in 15 posebnih pogojev šteti za nepoštena pogoja v smislu Direktive 93/13/EGS.
- 13 Hoge Raad (vrhovno sodišče) je v predhodni odločbi z dne 21. aprila 2017 odločilo, da je treba člen 6 posebnih pogojev dejansko šteti za nepošten pogoj v smislu Direktive 93/13/EGS. Rzsodilo je, da mora sodišče v sporu med stranko in družbo Dexia na podlagi člena 6:233 BW ta pogoj v delu, v katerem se nanaša na obrestne obroke, ki ob odpovedi pogodbe o lizingu še niso zapadli, razglasiti za ničn. To pomeni, da Dexia v skladu s stališčem Hoge Raad (vrhovno sodišče) ne more zahtevati teh obrestnih obrokov. Hoge Raad (vrhovno sodišče) je odločilo, da se za učinke razglasitve ničnosti tega pogoja uporablja dispozitivno nacionalno pravo.

Bistvene trditve strank postopka v glavni stvari

- 14 Dexia meni, da je sicer pogoj, na podlagi katerega lahko v primeru predčasne odpovedi pogodbe zahteva plačilo preostalih mesečnih obrokov, zaradi predhodne odločbe Hoge Raad (vrhovno sodišče) razglašen za ničn, vendar je kljub temu upravičena do odškodnine na podlagi zakona, in sicer na podlagi člena 6:277(1) BW, ki določa:

„Če se pogodba v celoti ali delno razveže, je stranka, zaradi kršitve obveznosti katere je nastal razvezni razlog, dolžna drugi stranki povrniti škodo, ki jo je ta

utrpela zato, ker ni bilo vzajemne izpolnitve pogodbe, ampak je bila pogodba razvezana.“

- 15 Škodo naj bi sestavljali obroki, ki ob razvezi še niso bili plačani, od katerih naj bi bilo treba odšteti dobiček družbe Dexia zaradi razveze. Škoda zaradi razveze naj bi znašala 6653,33 EUR. Ta znesek je (zaradi razlike med pogodbeno določeno obrestno mero in precej nižjo tržno obrestno mero ob razvezi) višji od zneska, ki ga je Dexia na podlagi člena 6 pogodbe o lizingu z nakupom delnic zaračunala osebi Z.
- 16 Navedbe družbe Dexia je treba razumeti tako, da je, potem ko se ne more več sklicevati na pogodbeni pogoj iz člena 6 posebnih pogojev, v skladu s katerim je po odpovedi pogodbe lahko zahtevala neplačane obroke, v vsakem primeru upravičena do odškodnine, ki jo v položajih po razvezi v okviru dispozitivnega prava določa zakon.

Kratka predstavitev obrazložitve predloga

- 17 Znesek, ki ga lahko Dexia uveljavlja na podlagi dispozitivnega prava (člen 6:277 BW), je mogoče višji od zneska, ki bi ga lahko zaračunala na podlagi člena 6 posebnih pogojev pogodbe o lizingu z nakupom delnic. To je posledica razlike med pogodbeno določeno obrestno mero (leta 2000) in precej nižjo tržno obrestno mero ob razvezi pogodbe (leta 2006). Osebi Z bi lahko zaradi pretečenega časa in padajoče obrestne mere v tem konkretnem položaju torej nastala škoda zato, ker se namesto člena 6 posebnih pogojev pogodbe o lizingu z nakupom delnic (ki je bil razglašen za ničnega) uporablja dispozitivno pravo (člen 6:277 BW). Postavlja se vprašanje, ali se lahko Dexia v takem primeru sklicuje na dispozitivno določbo, ki jo določa zakon.
- 18 V združenih zadevah C-96/16 in C-94/17, Banco Santander in Escobedo Cortés, je bilo v zadevi C-94/17 postavljeno podobno vprašanje, in sicer ali mora imeti ugotovitev, da je pogoj, ki določa obrestno mero zamudnih obresti, zaradi nepoštenosti ničen, druge učinke, kot je na primer prenehanje teka vseh – tako [rednih] kot zamudnih – obresti, če kreditojemalec ne izpolni svojih obveznosti po pogodbi, ali pa, da so dolgovane zakonske obresti. Vendar Sodišče ni odgovorilo na to vprašanje. Gerichtshof (višje sodišče) je glede na navedeno in zaradi tega, ker bosta ti vprašanji (lahko) pomembni v številnih podobnih zadevah, predložilo ti vprašanji za predhodno odločanje.